

Марія (скорочено)

Василь Стефаник

Уже сива Марія сиділа на приспі і згадувала минуле. На її думку дівчата взагалі не повинні народжуватися, бо одні вже в землі, а інші в шинках. Вона навіть своїх двох дочок закопала в потайничок, коли дізналася, що до села ідуть нові козаки.

Маріїна хата стара, облупана і обдерта. Її сини на війні.

Марію полонили спогади про щасливу минувшину: про працю в полі, про діточок маленьких, про коханого чоловіка. Вона згадувала й ті часи, коли її синочки вже підрости. Вони пішли до школи. Потім, за бунт, їх ув'язнили, але це зрівняло Марію з матерями панів, що також їхали до своїх дітей до Львова. На канікулах у домі часто було багато товаришів її синів. Завжди було шумно й весело. Вони співали, читали книги, а її серце раділо.

З початком війни два старші сини зібралися до війська. Найменший теж хотів іти. Уже перед відходом вона взяла ніж і сказала, що вб'є себе, якщо наймолодший Дмитро не лишиться з нею.

Очунявши після спогадів, Марія зрозуміла, що лишилася одна, що її діти ніколи уже не повернуться до неї.

Люди здуріли. Горів увесь світ. Була війна. Усе всіяне трупами. Найменшого Маріїно сина забрали в Сибір, бо він назвав царя катом. Чоловік повіз офіцерів і не повернувся.

Усі ці спогади перервали козаки, що просилися до її хати на перепочинок. Після довгих вмовлянь, вона все ж впустила їх. З їжі у неї був тільки хліб. Стягуючи з полиці буханку, козак скинув портрет Шевченка. Марія одразу заховала його в пазуху і сказала, що навіть якщо вони битимуть її, як попередні гості, не бачити їм малюнка. Тоді наймолодший козак поцілував її руку і сказав, що вони лише хочуть віддати належну шану Шевченку. Козаки поклали два хліба, портрет, і прикрасили все вишитими хустинками, що їм їх дружини дали перед відходом. Після цього Марія зрозуміла, що то і є ті "українці", котрих її сини так любили.

Щоб вшанувати Тараса, козаки заспівали. Коло хати зібралися люди. Пісня гоїла серце Марії, повертала в приємні часи. Коли хлопці закінчили, вона не могла навіть поворухнутися.

Молода дівчина Катерина розповіла козакам про Маріїну тяжку долю. Тоді підійшла ближче і шепнула, що цей спів нагадав жінці її синів, і краще її не будити, хай їй здається, що це її діти тут з нею, за якими вона тужить.